

Museum på rejsen – Norsk rejselivsmuseum

Inden man rejser er planlægning og forberedelse essentiel for en god ferie. Men der skal også være plads til, det uventede kan opleves. Norsk rejselivsmuseum i Balestrand blev et super spændende bekendtskab. Fordi de præsenterer mange interessante indfaldsvinkler til emnet 'rejseliv', der vil dialogen med sit publikum, og derfor også giver anledning til refleksion over ens egne rejsevaner. Den 4 år gamle udstilling formår ved valg af formsprog at understøtte fortællingen om fritidslivet, som det præsenteres via genstande, plancher og interaktive medier.

Men man skal nok starte med at sætte museet på landkortet.

Figur 1 Trafikkort

Nogen vil måske undre sig over, at et specialmuseum for hele Norge er placeret i noget, der (for en dansker) kan opleves som en afsides fjord. Men det er der flere gode forklaringer på. Balestrand var i årene 1870-1914 en international kendt feriedestination, som tiltrak alt fra kejsere (Wilhelm II) til kunstnere, og folk derimellem. Desuden har bygden aldrig været industrialiseret, eller være udsat for brande. Det giver i dag den besøgende en unik mulighed for, at forestille sig ferielivet ved Balestrand i det autentiske miljø.

Museets placeringen kommer således på sin egen måde til at fortælle historien om, hvordan de tilrejsende kan skifte 'smag' og foretrække andre destinationer over tid. Et dansk eksempel kunne være Faxe Ladeplads, (syd Sjælland) som fra 1880'erne

spillede en meget vigtig rolle som bade- og forlystelses by. Engang kendt af alle - i dag et glemt hjørne af Danmark. Men det siger noget om stedets popularitet, at man kunne få en verdensstjerne som Josephine Baker til at optræde i byen i 1928 i forbindelse med en gæsteoptræden i København.

Museets opståen og historie

Men hvordan bliver man det eneste museum nord for Alperne, der fortæller feriehistorie? For Danmarks vedkommende kan jeg svare, at der har været en ret ensidig fokusering på fortællingen om industrialiseringen, og flytningen fra land til by. Og det er så den 'historie'. Nej, vil jeg mene, for hermed kommer man til at negligere de bagvedliggende forandringer i arbejdstagernes vilkår, fra det førindustrielle arbejde forankret i et hushold, hvor liv og arbejde hang sammen, til byernes arbejdsliv hvor man kun blev aflønnet for de timer man arbejdede. Et lønarbejde der indtil 1938 ikke inkluderede ferie, med mindre man var yderst heldig at være ansat hos en af de få arbejdsgivere, der kunne se værdien af at tilbyde sommerophold til deres ansatte. Udbredelsen af ferie i starten af 1900-tallet til flere grupper i samfundet er samtidig fortællingen om, transformationen fra et førindustrielt til et moderne tidsstyret samfund, hvor fritiden kan bruges til at tage væk, tage på ferie. (se mere om firmaferie på <https://feriehistorie.dk/klintegaarden/>)

Figur 2 Den nye udstillingsbygning fra 2016. Foto Norsk Rejselivsmuseum

Museets egen historie

Starter I 1980 hvor hoteldirektør Kvikne, en historiker og en turistchef går sammen og starter en genstandsindsamling. 6 år senere blev vestnorsk regionale rejsemuseum til en realitet. I 2001 blev det landsdækkende og skiftede navn til Norsk Rejselivsmuseum, men indgår organisatorisk i en større museumssammenhæng. Fra 2004-2009 arbejdes der på finansiering af en ny udstillingsbygning, som bogstavelig talt er 'skåret' ud af den eksisterende klippe, så museet er sammenbygget med Kviknes hotel, som siden 1877 har været et markant omdrejningspunkt for destinationen. Med sit formsprog udgør det en absolut neddæmpet

kontrast til de omkringliggende hoteller og kunstnerboliger, der alle er bevaret i den norske 'dragestil', en variant der i Danmark kaldes 'skønvirke'.

Formidlingen af kunstnerkolonien findes i det nærliggende Cooperhuset i dragestil bygget i 1906 som atelier og sommerbolig til den engelske maler Alfred H. Cooper. Kunstnerkolonien blev allerede etableret omkring 1830 og var sammen med Skagen og Arvika i Sverige de 3 steder i Norden, hvor de dyrkede friluftsmaleriet og det 'nye' landskabsmaleri. Det var er med til at åbne den urbane befolknings øjne for de rekreative kvaliteter, som findes udenfor byerne. Jeg sidder i øjeblikket og arbejder med problemstillingen omkring landskabsmalernes betydning for det ændrede syn på landskabet fra fødekilde, til et rekreativt æstetisk fritidsområde.

Formidlingen af kunstnerkolonien er så kompleks, at den fortjener at blive foldet ud i sin egen anmeldelse.

Figur 3 Cooperhuset. Foto David Zadik, Norsk Rejselivsmuseum

Figur 4 Geirangerfjorden med Hurtigruten. Set fra udsigtsplatformen. Foto E.M.

Udstillingerne

Det præmierede byggeri af arkitekterne Askim/Lantto består af 1800 km² fordelt på 2 etager. Udstillingerne er tematisk delt op på forskellige etager og 3 huse i Balestrand. Jeg vil koncentrere mig om at anmelde de historiske udstillinger i den nye museumsbygning. Med temaerne:

Nationale turistveje.
Destination Balestrand
Rejseliv i Norge

Men lad os gå ind i stueetagen med en rummelig foyer med tilstødende garderobe og toilet faciliteter, og th. et udstillingsrum, hvor der vises arkitekturmodeller af udvalgte udsigtspunkter, der på 2. sal suppleres med store fotostater, som en del af den permanente udstilling om de **Nationale Turistveje**. I Foyerens glasvægge mødes man af spørgsmål som: Warum reisen sie? Efterfulgt af samme på kinesisk og japansk og andre sprog. Hvorledes rejser du? Hvad er formålet med rejsen? Den traditionelle passivt modtagende publikumsrolle udfordres af spørgsmål, der dels intenderer til identifikation med ferierejsende i fortiden, samtidig med en refleksion over, den belastning transport og ophold udgør for klodens begrænsede ressourcer. Den frie adgang til stueetagen giver publikum indtryk af, hvad museet kan byde på i udstillingerne på 1. etage. Bag et kombineret billetsalg, cafeareal og museumsbutik med en fin udsigt over Sognefjorden, begynder de permanente udstillinger. Der også inkludere et auditorium med 59 pladser, hvor der p.t. vises 3 forskellige film.

På første sal forsætter temaudstillingen; **Nationale Turistveje** hvor Statens vejvæsen med hjælp fra dygtige arkitekter nærmest har skabt dobbelte attraktioner, når udsigtsplatformene går hen og bliver arkitektoniske destinationer i sig selv. Selvom formålet med udsigtsplatformene har været, at tiltrække flere turister ved at fremvise den norske natur på den mest spektakulære måde, som det ses på billedet af Geirangerfjorden. Det bliver den totale æstetisering af landskabet. Her savner jeg, museet fortæller om ændringen fra produktions- til rekreativ landskabsopfattelse, da netop dette er en af de væsentligste årsager til rejselivets udbredelse.

Industrialiseringen i slutningen af 1800-tallet medførte store ændringer på landet. Primærproducenternes udbytter forøgedes mærkbart ved hjælp af nye maskiner, kunstgødning m.m. Overskuddet af arbejdskraft flyttede til byerne, men vendte senere tilbage til landet, som feriegæster. Men nu anskuede de landskabet med æstetiske og rekreative 'øjne', fordi de havde mistet erfaringen med at leve af jorden. Den nyeste bestræbelse på at gøre 'vandvejene' til en attraktion, ses ved Bandak i Telemarken. Saunaen er placeret, så den arkitektonisk 'mimer' fjeldene, der skrånede stejlt mod fjorden. Det kunne jo. f.eks. give anledning til at reflektere over, om nutidens turister har brug for en 'udpegning' af viewpoint eller 'selfie' steder, og om de Nationale Turistveje og kommende vandveje udfylder dette behov?

Figur 5 Badstuen Soria Moria, i bunden af Bandak/Telemarkskanalen.
Foto EM

Destination Balestrand

Formidlingen af feriestedet, der havde sin storhedstid fra 1870-1914, forløses glimrende med et dobbeltblik på kulturmødet mellem fastboende og sommergæster i det trykte katalog. De tilrejsende turister og kunstnere anså især Balestrand for et af 'de skønneste' steder ved Sognefjorden. Men det betød ikke, at de i særlig grad omgikkes lokalbefolkningen. Det er et velkendt træk ved den urbane kultur, at de helst omgås andre bymennesker, og helst fra deres egne sociale lag. De lokale var på deres side ikke sene til at se indtægtsmuligheder ved turisternes tilstedeværelse, og dermed også mulighederne for et lettere liv end at aftvinge fjord og fjeld føde.

Mændene i bygden tilbød sig som guider ved fjeldture, eller med hest og vogn, eller robådsture på fjorden. Kvinderne var aktive, de arbejdede på hotellerne, startede væverier af de eftertragtede Hardangermønstre, eller satte telte op langs vejene hvor de solgte kaffe, hedvin og kager. Montren th. viser foto af lokale kvinder, der arbejder på hotel, udvalgte køkkenredskaber, og skærme der viser film om emnet; *Overnatning og servering*. Den visuelle formidling af emnet suppleres i et trykt katalog i A-5 format, som man får udleveret sammen med indgangsbilletten.

Figur 6 Foto Norsk Rejselivsmuseum

Museet har valgt, at i udstillingsrummene foregår formidlingen af rejselivstemaer primært visuelt. Det er både modigt men også dristigt, fordi der er en fare for, at f.eks. genstande, hvis anvendelse ikke forklares, mister deres proveniens og hermed 'fortællingen' om, hvilke livssammenhænge de har indgået i. Publikum, der ikke kommer med forhåndsviden om feriehistorie eller står og læser i kataloget, kan blive ladet tilbage med oplevelsen af at se på, 'gamle billeder og ting'. Forholdet mellem tekst, genstande og visuelle udtryk udgør et klassisk dilemma i enhver museumsudstilling, som er svær at sætte på formel.

Turismen førte til forandringer i bygden, det er fint formidlet gennem fotos af samme sted over tid ved anvendelse af filmteknik. Det fungerer lidt stumfilmagtig, hov; der blev bygget et hus, så kom der stakit omkring, osv. En rigtig brugbar måde at bruge filmmediet til at vise, hvorledes turisternes ankomst i storhedsperioden 1849 – 1914 forandrede bygden Balestrand til en destination på de ferierejsendes landkort.

Rejseliv i Norge

Udstillingen er inddelt i forskellige emner: **At rejse, Rejseliv i Norge, Transport, Pionererne, Camping, Hytte, Souvenir, Postkort, Attraktioner.**

For at hjælpe den besøgende med at finde rundt i norsk rejselivshistorie har man adgang til en digital og interaktiv Tidsakse. Ved hjælp af en touchskærm kan man vælge, tekst og foto om f.eks.: det første dampskib, den norske turistforening, den første bilturist osv. Det er rigtig godt tænkt, som supplement der støtter videnformidlingen.

Men refleksionen over rejselivet får også hjælp af et andet digitalt værktøj, der viser grundlæggende data om norsk og global turisme vist som grafik, f.eks. hvad er Co2 udslippet ved forskellige transportformer? Det gør museet til et refleksionsværksted, der tilbyder sine besøgene en historisk platform til at forholde sig til nutidens udfordringer med klimabelastende rejser.

Figur 7 Scan fra Katalog p.23

At Rejse

Billedet fra udstillingen indbyder til refleksion over, hvilken "bagage" man også i overført betydning rejser med. Optagetheden af hvad der på destinationen udspiller sig foran ens øjne, men ikke hvordan man via sin ferierejse påvirker det sted man besøger.

Det er med sådan en formidling, at Norsk Rejselivsmuseum indirekte er med til at demonstrere, hvorfor nutiden har brug for museer som faktabaserede institutioner, der giver publikum adgang til at forstå sig selv som historiske aktører.

Transport

Ved hjælp af et interaktivt Norgeskort kan man få oplysninger om f.eks. jernbanernes udbredelse, eller de første damskibsforbindelser der blev startet allerede i 1820'erne. Det betød at fjorde som Geiranger og Sognefjord via damskibsruter kunne tiltrække turister fra Newcastle, København, Hamburg udover selvfølgelig indenlandske byer som Trondheim og Bergen. Det blev en afgørende faktor for at rejselivet kunne vækste, at transport til feriedestinationerne kunne foregå 'hurtigt' og transportere mange, samt være tidsmæssigt pålidelige. Begge dele muliggjorde dampteknologien.

Souvenir

Betyder at medbringe et fysisk minde fra et sted, man har besøgt på sin rejse. Genstande 'med hilsen fra' fungerer som en fysisk 'post-it' lap, der indeholder en personlig erindring om at opholde sig på en bestemt destination.

I montren på især 2. 3. 4. hylde ses flere træskærerarbejder med samme form, kister, runde æsker, dyr, m.m. De repræsenterer hver en helt unik oplevelse og tilknyttede følelser fra en rejse.

Souvenir har lange historiske aner tilbage til middelalderen, hvor der blev solgt små genstande til de pilgrimsvandrene. Fremstillingen af souvenir revitaliseres sammen med udviklingen af turismen i Norge og resten af verden fra midten af 1800-tallet.

Museet understreger i kataloget, at souvenir ikke kan vurderes ud fra hverken, æstetiske, kunstneriske eller andre kvalitetskriterier. Det er klogt af museet at afstå fra at agere 'smagsdommer', for herved ville de miste det museumsfaglige grundlag, der bygger på proveniens, den historie der knytter sig til genstanden.

Nu skal jeg ikke tage hele glæden ved at opdage et nyt museum fra Historie Onlines læsere. Jeg kan kun anbefale selv at besøge Balestrand, hvis rejsen går til Norge. Ellers på <http://reiselivsmuseum.no/> Det er en tankevækkende oplevelse, som man har lyst til at tage en souvenir med fra.

Figur 8 Scan fra Katalog p.38

Ellen Möllerström

Selvstændig ferieforsker
cand.mag. i historie og etnologi